

การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม
ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา

A STUDY OF INSTRUCTIONAL MANAGEMENT GUIDELINES FOR THE “COLLABORATIVE
LEARNING FOR SOCIETY CREATION” COURSE IN THE GENERAL EDUCATION PROGRAM AT
THE UNIVERSITY OF PHAYAO

ณัฐพงษ์ พรหมวงษ์¹ ศิริทิพย์ หมั่นงาน² เกศณีย์ งามจิตต์³ และศรุตฯ ไชยชนะ⁴

Nattapong Promwong¹ Sirinthip Manngan² Kesanee Ngamjit³ and Saruta Chaichana⁴

กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

Division of Educational Services, University of Phayao

E-mail: nattapong.pr@up.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 (นิสิตรหัส 66) ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2567 จำนวน 570 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา ประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ความชัดเจนของรายวิชา 3) ความกังวลเกี่ยวกับภาระงาน 4) การลงพื้นที่ชุมชน และ 5) การมีส่วนร่วมของนิสิต

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา ประกอบด้วย 1) การจัดการศึกษาแบบมุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education) 2) การบูรณาการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) 3) การเสริมสร้างบทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Learning Facilitator) 4) การประเมินผลแบบองค์รวม (Holistic Assessment) และ 5) การออกแบบทางเลือกในการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning Design)

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการเรียนการสอน , รายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม , หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

*Received June 28, 2025; Revised August 9, 2025; Accepted October 13, 2025

Abstract

This research aimed to 1) study the current situation and needs in instructional management for the course *Collaborative Learning for Society Creation* in the General Education Program at the University of Phayao, and 2) propose instructional management guidelines for the course. The study employed a qualitative research approach. The target group consisted of 570 second-year undergraduate students (Student ID Batch 66) who enrolled in the course *Collaborative Learning for Society Creation* in the first semester of the 2024 academic year. The participants were selected through purposive sampling. The research instrument was an open-ended questionnaire, and the data were analyzed using content analysis.

The findings revealed two main results corresponding to the research objectives.

1. Regarding the current situation and needs, five key aspects were identified: (1) learning activity organization, (2) course clarity, (3) workload-related concerns, (4) community field engagement, and (5) student participation.
2. Concerning the proposed instructional management guidelines, five approaches were highlighted: (1) outcome-based education (OBE), (2) integration of experiential learning, (3) strengthening the instructor's role as a learning facilitator, (4) holistic assessment, and (5) flexible learning design.

These results suggest that enhancing instructional management through experiential and outcome-based learning, supported by flexible assessment and facilitation, can effectively promote student engagement and community-based learning in general education courses.

Keywords: Instructional Management Guidelines , Collaborative Learning for Society Creation Course , General Education

บทนำ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือเป็นช่วงเวลาสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยไม่เพียงมุ่งเน้นเฉพาะการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละสาขาวิชาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม และคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ด้วยเหตุนี้ สถาบันอุดมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตที่มีความพร้อมทั้งในด้านวิชาชีพและวิชาชีพชีวิต โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับปริญญาตรี ซึ่งทุกหลักสูตรถูกกำหนดให้มีโครงสร้างหลักสูตรที่ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ หมวดวิชาชีพ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ในจำนวนนี้ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (General Education) มีบทบาทอย่างยิ่งในการวางรากฐานองค์ความรู้ที่หลากหลายและบูรณาการ ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบริบทของโลกและสังคมรอบตัว พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม (Chulalongkorn University. (2018) โดยเฉพาะภายใต้บริบทของศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างทางสังคม การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงต้องปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพรอบด้าน และสามารถรับมือกับความท้าทายที่ซับซ้อนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในยุคที่บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องปรับบทบาทจากแหล่งถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิม ไปสู่การเป็นพื้นที่แห่งการพัฒนาทักษะชีวิต การคิดวิเคราะห์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์ (Trilling & Fadel, 2009) มหาวิทยาลัยพะเยาได้ตอบสนองต่อแนวโน้มดังกล่าว โดยกำหนดทิศทางการผลิตบัณฑิตให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบการ นักนวัตกรรม รวมถึงผู้นำการเปลี่ยนแปลงของชุมชน หรือที่เรียกว่า “Community Change Agent” อย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายนี้คือการพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการบ่มเพาะคุณลักษณะของบัณฑิตให้มีความสามารถในการใช้ชีวิตในสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการตระหนักในบทบาทของตนในฐานะพลเมืองที่รับผิดชอบ (Office of the Education Council, (2017) เพื่อให้การเรียนการสอนในหมวดวิชานี้เกิดประสิทธิผลสูงสุด มหาวิทยาลัยพะเยาจึงได้นำแนวคิด Outcome-Based Education (OBE) มาเป็นกรอบแนวทางในการออกแบบและพัฒนารายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป การจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง OBE จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์การสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา “สมรรถนะ” (competency) และทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 อาทิเช่น การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการมีความสามารถในการสื่อสารอย่างชัดเจน (Trilling & Fadel, 2009) มหาวิทยาลัยพะเยาได้นำหลักการของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มาใช้ในการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะรายวิชา 003203 เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม ซึ่งเป็นรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ออกแบบให้ผู้เรียนได้แก่ การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน การทำงานเป็นทีม การเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนตามกฎหมาย การปรับตัวและร่วมมือกับผู้อื่นในสังคมที่มีความหลากหลาย รวมทั้งการพัฒนาคู่มือในคุณค่าและความสำคัญของเอกลักษณ์ไทย และการเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม (หมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยพะเยา, 2565) นอกจากนี้ การออกแบบรายวิชาดังกล่าวไม่เพียงตอบโจทย์กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) เท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะในเชิงลึก และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง (Kolb, 1984)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามหาวิทยาลัยพะเยาได้จัดการเรียนการสอนรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปโดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้เกิดทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในการใช้ชีวิตในสังคมและการประกอบอาชีพในอนาคต แต่ในขณะเดียวกันการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยายังคงประสบกับปัญหาหลายประการที่ทำให้ผลลัพธ์การเรียนรู้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาบัณฑิตที่มีสมรรถนะตรงตามที่ต้องการ ปัญหาหนึ่งที่สำคัญคือ ความไม่สอดคล้องระหว่างหลักสูตรและความต้องการของผู้เรียน กล่าวคือ หมวดวิชาศึกษาทั่วไปไม่สามารถสะท้อนถึงความสนใจและความต้องการของผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชา ส่งผลให้ผู้เรียนหลายคนมองว่าหมวดวิชาศึกษาทั่วไปนี้เป็นเพียง “วิชาบังคับเรียน” ที่ต้องเรียนเพื่อให้ครบตามโครงสร้างหลักสูตร อีกทั้งยังขาดความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาของรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนไม่เห็นถึงความสำคัญและขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ อีกหนึ่งปัญหาคือ การใช้วิธีการสอนที่ไม่หลากหลาย การเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปส่วนใหญ่ยังคงเน้นการบรรยายเป็นหลัก ซึ่งไม่สามารถกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ หรือการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้เต็มที่ การขาดการใช้วิธีการสอนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

(Nattapong, P., & Atchara, S. 2023) และปัญหาที่สำคัญอีกประการคือขาดการเชื่อมโยงกับวิชาชีพ ซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ เมื่อการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับทักษะที่จำเป็นในโลก การทำงานจริงหรือการใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายยังคงขาดการพัฒนาอย่างเพียงพอในหลายหลักสูตร (Beaumont, 2012)

จากสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ พบว่า การดำเนินการจัดการเรียนการสอนยังไม่สามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน รูปแบบการสอนที่ยังคงเน้นการบรรยายเป็นหลัก และการขาดการบูรณาการกับทักษะในบริบทของวิชาชีพและสังคม ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการผลิตบัณฑิต และขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้เรียนในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น รายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม ซึ่งเป็นรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา ได้รับการออกแบบโดยมีแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับสถานการณ์จริงของชุมชนและสังคม เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมไทยและสังคมโลก อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดไปสู่การจัดการเรียนการสอนจริงยังคงเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ ดังนั้น การวิจัยเพื่อตรวจสอบสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสม ทันสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งยังสอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยพะเยาในการผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพและอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา
- 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชา “เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม” ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการพัฒนานิสิตให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญในการระบุดูช่องว่างของความรู้ และชี้ให้เห็นว่าการวิจัยครั้งนี้สามารถเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวได้ ดังนี้

งานวิจัยของ Montra Pongnil (2561) ได้สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา โดยจำแนกรูปแบบการบูรณาการออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) การบูรณาการกับกิจกรรมต่าง ๆ ในรายวิชาหนึ่งเพื่อเป็นฐานการเรียนรู้ในรายวิชานั้น (2) การบูรณาการกับพันธกิจของ

สถาบันการศึกษาทั้งรายวิชาต่าง ๆ และ (3) การบูรณาการกับกิจกรรมข้ามศาสตร์และสาขาวิชา อย่างไรก็ตามงานวิจัยดังกล่าวไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนในภาคการศึกษาหนึ่ง ๆ ที่นักศึกษาต้องลงทะเบียนเรียนหลายรายวิชา ซึ่งอาจส่งผลต่อภาระงานและการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างรายวิชา ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงสามารถเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวได้

การศึกษาของ Pulgar et al. (2019) พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันสามารถส่งผลดีต่อการแก้ปัญหาที่มีลักษณะไม่เป็นระบบ (ill-structured problems) แต่กลับส่งผลเสียต่อการแก้ปัญหาที่มีลักษณะเป็นระบบ (well-structured problems) โดยขึ้นอยู่กับกลยุทธ์การสอนและการจัดกลุ่มเรียน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในบริบทของรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม

จากการศึกษาของ Pulgar et al. (2019) ยังพบว่า การประเมินผลและการฝึกทักษะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการประเมินผลที่ชัดเจนและการฝึกทักษะที่เหมาะสมสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้สามารถเติมเต็มช่องว่างความรู้ในด้านการออกแบบการประเมินผลและการฝึกทักษะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชาได้

การวิจัยของชลธิดา เทพหินลัพ และคณะ (2564) พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปสามารถเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตพันธุ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปรัชญาและแนวคิด, วัตถุประสงค์, กระบวนการจัดการเรียนการสอน, การบูรณาการเนื้อหา และสมรรถนะที่ต้องการพัฒนา . อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าในบางกรณีการบูรณาการเนื้อหาอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการและพื้นฐานของนิสิตแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นช่องว่างที่การวิจัยครั้งนี้สามารถพิจารณาเพิ่มเติมได้

การศึกษาของชลธิดา เทพหินลัพ และคณะ (2564) พบว่า การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปจากมุมมองของผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิตมีความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความคาดหวังและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวิจัยครั้งนี้สามารถเติมเต็มช่องว่างนี้ได้โดยการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของนิสิตในรายวิชา “เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม” อย่างเป็นระบบและครอบคลุม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างครบถ้วน ซึ่งสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างเหมาะสม คือ 1) ความต้องการและบริบทของนิสิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรได้รับการสำรวจอย่างเป็นระบบ เพื่อให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปตอบสนองต่อความคาดหวังและความต้องการที่แท้จริงของนิสิต และ 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล และการฝึกทักษะที่สอดคล้องกับรายวิชา ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและการประเมินผลที่เหมาะสมมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมทักษะที่ต้องการในยุคปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งหวังที่จะศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับทักษะที่สังคมและตลาดแรงงานต้องการ เพื่อให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยผู้วิจัยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2

(นิสิตรหัส 66) ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2567 จำนวน 570 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนประจำภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2567 ตามปฏิทินการศึกษา ผ่านระบบบริการการศึกษา (reg.up.ac.th) ของมหาวิทยาลัยพะเยา และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่ได้จากคำตอบของนิสิต แล้วทำการสังเคราะห์ออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา โดยผู้วิจัยนำผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยามาวิเคราะห์ร่วมกับการศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลที่ได้มาเสนอเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสังเคราะห์เอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม ซึ่งเป็นหนึ่งในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยาพบว่า รายวิชา “เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม” (Collaborative Learning for Society Creation) มุ่งศึกษาเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ชุมชน การศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน การทำงานร่วมกันเป็นทีม จิตวิทยาการทำงานเป็นทีม การแสดงออกในที่สาธารณะ การวางแผน การกำหนดกลยุทธ์ และการดำเนินการตามแผนในการทำงานเป็นทีม สิทธิและหน้าที่ของตนเองตามกฎหมายในการดำรงชีวิตในสังคม การร่วมมือและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม ความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของเอกลักษณ์ที่ตีงามของสังคมไทย การยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและให้ความเคารพผู้อื่น ซึ่งผลลัพธ์ของรายวิชาส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถจัดการชีวิตตนเองอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม และผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และแสดงออกถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม ประจำภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2567 โดยกลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 2 (นิสิตรหัส 66) เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผลการประเมินสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองและประสบการณ์ของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาดังกล่าวอย่างรอบด้าน ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนี้มีความสำคัญ ต่อการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการพิจารณาความต้องการและข้อเสนอแนะของนิสิต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการสอน การประเมินผล และการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสาขาวิชาชีพของนิสิตแต่ละคณะ/วิทยาลัย ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลจากการประเมินผลดังกล่าวมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

1) **ข้อมูลพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้** อาจารย์ผู้สอนได้ดำเนินการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติ/ภาคสนามอย่างครบถ้วน โดยมีการแจ้งแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ ตลอดจนหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังมีการเตรียมเอกสารประกอบการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการทบทวนความรู้เบื้องต้นก่อนลงมือปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนถึงความรอบคอบในการวางแผนการเรียนการสอนและความพร้อมด้านวิชาการของอาจารย์

2) **วิธีการจัดการเรียนรู้** กิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์รายวิชา โดยเน้นการฝึกทักษะในสถานการณ์จริง ใช้เวลาในการฝึกอย่างเหมาะสม และมีการอธิบายขั้นตอนอย่างเป็นลำดับ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับที่ดี อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนในเกณฑ์การประเมินผล รวมถึงความลึกซึ้งของการฝึกทักษะที่อาจยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาศักยภาพของนิสิตอย่างเต็มที่

3) ผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้

นิสิตสามารถแสดงออกถึงทักษะในการปฏิบัติและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในระหว่างการฝึกปฏิบัติได้ในระดับที่น่าพึงพอใจ อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายของพื้นฐานความรู้และความสนใจของนิสิตแต่ละคนส่งผลให้การตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้มีความแตกต่างกัน บางกลุ่มรู้สึกท้อแท้ไม่ตอบโต้หรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายทางวิชาชีพของตน

4) ความพร้อมและการเตรียมการ

นิสิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอาจารย์มีการเตรียมความพร้อมเป็นอย่างดี ทั้งด้านการสื่อสาร แผนการเรียนที่ชัดเจน การแจกแจงวัตถุประสงค์รายวิชา ตลอดจนเอกสารประกอบการเรียนที่ช่วยให้นิสิตสามารถเข้าใจเนื้อหาและเตรียมตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ผลลัพธ์การเรียนรู้และการประยุกต์ใช้

นิสิตสามารถนำความรู้จากการเรียนในรายวิชาไปประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้ในระดับที่ดี อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกของนิสิตบางกลุ่มเกี่ยวกับความไม่สอดคล้องของเนื้อหา กับเส้นทางอาชีพหรือความคาดหวังส่วนบุคคล ยังคงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและการมีส่วนร่วมในรายวิชานี้

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา จะเห็นว่า ภาพรวมของการจัดการเรียนรู้มีความเป็นระบบ มีการวางแผนที่ชัดเจน และดำเนินการได้ดี โดยเฉพาะด้านการเตรียมความพร้อมของอาจารย์ การสื่อสารแผนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมปฏิบัติที่ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้จริง อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรปรับปรุง ได้แก่ ความชัดเจนของเกณฑ์การประเมินผล ความลึกซึ้งของการฝึกทักษะ และความสอดคล้องของเนื้อหา กับความต้องการของนิสิตแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากนิสิตมาจัดทำหมวดหมู่และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยสามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในประเด็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากความคิดเห็นของนิสิต พบว่า ภาพรวมของคุณภาพการสอนอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยนิสิตหลายคนแสดงความชื่นชมต่ออาจารย์ผู้สอนว่า "สอนดี เข้าใจง่าย" โดยเฉพาะในด้านการอธิบายที่ชัดเจน ตรงประเด็น และการใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายเพื่อช่วยให้นิสิตเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีคำชื่นชมเกี่ยวกับบุคลิกภาพของอาจารย์ เช่น การมีอารมณ์ขันระหว่างการสอน ซึ่งช่วยให้บรรยากาศในห้องเรียนผ่อนคลายและเป็นกันเอง นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวถึงความตั้งใจและความพยายามของอาจารย์ในการอธิบายเนื้อหาอย่างเต็มที่ เพื่อให้นิสิตเข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องแท้ อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะบางประการที่ควรนำไป

พิจารณาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง “ความต่อเนื่องในการสอน” ซึ่งนิสิตหลายคนเห็นว่าจำนวนอาจารย์ที่เข้ามาร่วมสอนมีมากเกินไป ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการถ่ายทอดเนื้อหา และส่งผลให้เกิดความสับสนในการเรียน นอกจากนี้ ยังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอาจารย์บางท่านที่อธิบายเนื้อหาไม่ตรงกับหัวข้อหรือเป้าหมายของบทเรียน ทำให้ชั้นเรียนขาดความน่าสนใจ และนิสิตไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกประเด็นที่นิสิตสะท้อนคือ การที่อาจารย์บางท่านไม่เปิดรับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากนิสิตมากนัก ซึ่งอาจส่งผลต่อบรรยากาศในห้องเรียนและทำให้การเรียนรู้เชิงโต้ตอบลดน้อยลง

สรุป : ภาพรวมของคุณภาพการสอนจะถือว่าอยู่ในระดับที่ดี นิสิตสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ และชื่นชมในความมุ่งมั่นของอาจารย์ผู้สอน แต่ก็ยังมีจุดที่ควรปรับปรุงในด้านความต่อเนื่องของการสอน ความชัดเจนของเนื้อหา รวมถึงการเปิดกว้างทางความคิด เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และตอบสนองต่อความต้องการของนิสิตได้อย่างแท้จริง

2) ความชัดเจนของรายวิชา

จากความคิดเห็นของนิสิต พบว่า มีความกังวลในประเด็นเกี่ยวกับความชัดเจนของวิชา โดยนิสิตหลายคนแสดงความไม่แน่ใจต่อเป้าหมายของวิชา และตั้งข้อสงสัยว่ายังไม่สามารถมองเห็นความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนระหว่างเนื้อหาของวิชานี้กับสาขาวิชาที่ตนเองศึกษาอยู่ ความรู้สึกคลุมเครือดังกล่าวนำไปสู่คำถามว่า “วิชานี้มีประโยชน์จริงหรือไม่” และบางรายเสนอแนะว่ารายวิชานี้ อาจเหมาะสมที่จะจัดให้อยู่ในรูปแบบของ “วิชาเลือก” มากกว่าจะเป็น “วิชาบังคับ” ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงความไม่ชัดเจนในการสื่อสารวัตถุประสงค์ของวิชาต่อผู้เรียน รวมถึงความจำเป็นในการออกแบบเนื้อหาให้สามารถแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องและความสำคัญของเนื้อหาต่อการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ของนิสิตได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

สรุป : ความคิดเห็นของนิสิตชี้ให้เห็นว่า ยังมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของวิชา รวมถึงความเชื่อมโยงของเนื้อหา กับบริบทการเรียนรู้ของนิสิตแต่ละสาขา ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพิจารณาในการพัฒนาโครงสร้างรายวิชา การออกแบบเนื้อหา ตลอดจนการสื่อสารอย่างชัดเจนถึงเป้าหมายและประโยชน์ของรายวิชา เพื่อให้นิสิตเห็นคุณค่าและเข้าใจบทบาทของวิชาในภาพรวมของหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

3) ความกังวลเกี่ยวกับการภาระงาน

จากความคิดเห็นของนิสิต พบว่า “ภาระงาน” ถือเป็นประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดความเครียดในกระบวนการเรียนรู้ โดยนิสิตรู้สึกว่าการรับงานที่ได้รับจากวิชานี้มีปริมาณมากเกินไป โดยเฉพาะเมื่อพิจารณารวมกับภาระงานจากวิชาอื่นในภาคเรียนเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดในการบริหารเวลา และลดทอนความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นิสิตบางส่วนได้เปรียบเทียบภาระงานของวิชานี้กับวิชาในสาขาอื่น ๆ และรู้สึกว่าการจัดสรรงานไม่เป็นธรรม ทั้งในด้านปริมาณและระดับความยากง่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกไม่สมดุลในการเรียนรู้ระหว่างวิชาบังคับและวิชาเฉพาะทาง ผลที่ตามมาคือความเหนื่อยล้า ความรู้สึกท้อแท้ และความเครียดสะสม ซึ่งอาจกระทบต่อทั้งสุขภาพจิตและคุณภาพของการเรียนรู้ในระยะยาว ความรู้สึกเช่นนี้ไม่เพียงส่งผลต่อวิชานี้เพียงลำพัง แต่ยังลดทอนทัศนคติที่ดีของนิสิตต่อการเรียนในระดับมหาวิทยาลัยโดยรวม

สรุป : ประเด็นเรื่องภาระงานและความเครียดเป็นปัญหาที่นิสิตสะท้อนออกมาอย่างชัดเจน และควรได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง โดยควรมีการทบทวนปริมาณและลักษณะของงานที่มอบหมาย (Workload) ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับเวลาเรียนจริง และไม่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อภาระวิชาอื่น เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการส่งเสริมสุขภาพทางกายและจิตใจของนิสิตอย่างสมดุล

4) การลงพื้นที่ชุมชน

จากความคิดเห็นของนิสิต พบว่า กิจกรรมการลงพื้นที่ยังมีประเด็นที่ควรพิจารณาเพิ่มเติม ทั้งในแง่ของเวลา ทรัพยากรส่วนตัว และความร่วมมือในกลุ่ม นิสิตหลายคนรู้สึกว่าการลงพื้นที่ส่งผลกระทบต่อภาระด้านเวลาอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อต้องจัดการร่วมกับภาระงานจากวิชาอื่น อีกทั้งยังมีภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าเดินทาง อาหาร หรืออุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรม ซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนหรือจัดสรรอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ ความไม่สอดคล้องของตารางเวลาระหว่างสมาชิกในกลุ่มยังส่งผลให้การทำงานร่วมกันเกิดความยากลำบาก และอาจลดทอนประสิทธิภาพของกิจกรรมลง บางความคิดเห็นตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า การลงพื้นที่ในบางกรณีอาจไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้หรือประโยชน์ในระดับที่คาดหวัง และมีนิสิตบางส่วนตั้งคำถามเกี่ยวกับความจำเป็นของการลงพื้นที่ โดยเฉพาะในบริบทที่ไม่ได้สอดคล้องกับสาขาวิชาของตนเอง หรือในกรณีที่นิสิตมีข้อจำกัดส่วนบุคคลที่ไม่สามารถร่วมกิจกรรมภาคสนามได้

สรุป : แม้การลงพื้นที่จะมีคุณค่าในด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง แต่ข้อจำกัดด้านเวลา ทรัพยากร และความยืดหยุ่น เป็นประเด็นที่นิสิตสะท้อนออกมาอย่างชัดเจน ดังนั้นควรพิจารณาเพิ่มทางเลือกอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียง เช่น การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (Case study) หรือการจำลองสถานการณ์ (Simulation) สำหรับนิสิตที่มีข้อจำกัดในการลงพื้นที่ เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายและครอบคลุม โดยไม่ลดทอนคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้

5) การมีส่วนร่วมของนิสิต

จากความคิดเห็นของนิสิต พบว่า นิสิตมีความรู้สึกที่สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการของหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่นิสิตรู้สึก “เสียงของตนเองไม่ถูกรับฟัง” และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เสนอไปมักไม่ได้รับการตอบสนองหรือพิจารณาอย่างจริงจังจากทั้งอาจารย์ผู้สอน นิสิตบางคนสะท้อนเพิ่มเติมว่า การขาดช่องทางการสื่อสารที่โปร่งใสและปลอดภัย ทำให้รู้สึกไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข้อเสนอแนะ ทั้งในเรื่องของรูปแบบการเรียนการสอน ภาระงาน หรือปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรได้รับความใส่ใจอย่างจริงจัง แต่กลับถูกมองข้ามหรือไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางหรือระบบที่เปิดให้มีการแสดงความคิดเห็นของนิสิตอย่างสม่ำเสมอ โดยอยู่บนพื้นฐานของความปลอดภัย ไม่เกิดผลกระทบทางลบต่อผู้แสดงความคิดเห็น เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เคารพซึ่งกันและกัน และพัฒนาหลักสูตรให้ตอบโจทย์ต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

สรุป : นิสิตแสดงความต้องการให้มหาวิทยาลัยและอาจารย์มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสร้างช่องทางการสื่อสารที่โปร่งใส ปลอดภัย และเป็นมิตร เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการพัฒนาการเรียนการสอนและดูแลสุขภาพจิตของนิสิตอย่างรอบด้าน ความใส่ใจต่อเสียงของนิสิตไม่เพียงแต่จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา โดยผู้วิจัยนำผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยามาวิเคราะห์ร่วมกับการศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลที่ได้ มาเสนอเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสังเคราะห์เอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์

เนื้อหา (Content Analysis) พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชา “เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม” ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา ควรมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงความหลากหลายของนิสิต ความเปลี่ยนแปลงของสังคม และหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered learning) และมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ชัดเจนควบคู่กับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์อย่างเป็นระบบ โดยสามารถนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอน ได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาแบบมุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ออกแบบหลักสูตรตามแนวคิด Outcome-Based Education เน้นการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน (Clear Learning Outcomes) เป็นแกนกลางของการวางแผนการสอน โดยเฉพาะผลลัพธ์ด้านทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม ความสามารถในการปรับตัวต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ตลอดจนความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ของสังคม การออกแบบกิจกรรมจึงต้องมีความสอดคล้องกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง เช่น โครงการชุมชน การเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์ และกิจกรรมการสะท้อนประสบการณ์ ทั้งนี้ ผลลัพธ์การเรียนรู้ควรสามารถประเมินได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อประกันคุณภาพและการพัฒนาทางปัญญาอย่างยั่งยืนของผู้เรียน (Spady, 1994; Biggs & Tang, 2011)

2. การบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) แนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ตามทฤษฎีของ Kolb (1984) เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผ่านกระบวนการ “ประสบการณ์ตรง – สะท้อนคิด – สรุปแนวคิด – ทดลองใหม่” สำหรับรายวิชานี้ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นิสิตได้ลงพื้นที่ เรียนรู้จากชุมชนจริง มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนหลากหลาย และได้ร่วมมือกันคิดวิเคราะห์ปัญหาในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ควรจัดเวที “สะท้อนคิด” อย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์และเชิงวิพากษ์ (critical thinking) ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในศตวรรษที่ 21

3. การเสริมสร้างบทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Learning Facilitator) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงร่วมหรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) อาจารย์ควรปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหา (knowledge provider) มาเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (facilitator of learning) โดยเน้นการตั้งคำถาม กระตุ้นการคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ อันจะช่วยพัฒนาทั้งทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม และจิตสำนึกสาธารณะไปพร้อมกัน การมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนยังช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและเคารพซึ่งกันและกัน (Brookfield & Preskill, 2005)

4. การประเมินผลแบบองค์รวม (Holistic Assessment) การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นไปที่การประเมิน “กระบวนการเรียนรู้” ควบคู่กับ “ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน” โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง (self-assessment), การประเมินโดยเพื่อน (Peer-assessment), การประเมินโดยอาจารย์ และที่สำคัญคือการรับฟังเสียงสะท้อนจากชุมชน (Community feedback) ที่นิสิตได้ลงพื้นที่ไปเรียนรู้ การประเมินลักษณะนี้จะช่วยเปิดโอกาสให้นิสิตเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล

5. การออกแบบทางเลือกในการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning Design) ด้วยความหลากหลายของบริบทผู้เรียน มหาวิทยาลัยควรมีการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น (Learning flexibility) เพื่อให้ผู้เรียนที่มีข้อจำกัดด้านเวลา สุขภาพ หรือข้อจำกัดส่วนบุคคลอื่น ๆ ยังสามารถเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ เช่น การใช้กรณีศึกษา (Case Study), การจำลองสถานการณ์ (Simulation), หรือการจัดการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ทั้งนี้ต้องรักษาคุณภาพของเนื้อหาและความเข้มข้นของกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ในระดับเดียวกัน

ดังนั้น แนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชา “เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม” ควรดำเนินไปในทิศทางที่ส่งเสริมศักยภาพของนิสิตในการเป็น “พลเมืองที่มีจิตสำนึกต่อสังคม” ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายชัดเจน เน้นประสบการณ์ตรง มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และได้รับการประเมินอย่างรอบด้าน การปรับใช้แนวทางประกอบด้วย การจัดการศึกษาแบบมุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education) การบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) การเสริมสร้างบทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Learning Facilitator) การประเมินผลแบบองค์รวม (Holistic Assessment) และการออกแบบทางเลือกในการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning Design) อย่างสอดคล้องกัน จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในมิติของความรู้ ทักษะ และคุณธรรมอย่างสมดุล อันเป็นเป้าหมายสำคัญของหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม พบว่า รายวิชา “เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม” (Collaborative Learning for Society Creation) รายวิชาดังกล่าวมุ่งเน้นพัฒนาทักษะของนิสิตในด้านการเรียนรู้ชุมชน การศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน การทำงานเป็นทีม รวมถึงจิตวิทยการทำงานร่วมกัน การวางแผนและดำเนินกลยุทธ์ในการทำงาน ตลอดจนการตระหนักรู้ในสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนในสังคม ซึ่งสะท้อนถึงเป้าหมายในการพัฒนานิสิตให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง และสามารถปรับตัวเข้ากับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม จากผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนจากนิสิตชั้นปีที่ 2 (รหัสนิสิต 66) ประจำปีการศึกษา 2567 สะท้อนให้เห็นว่านิสิตมีความพึงพอใจในภาพรวมของรายวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความตั้งใจในการสอนและบุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน ซึ่งส่งผลดีต่อบรรยากาศการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน อย่างไรก็ตาม รายวิชานี้มีลักษณะของการเรียนการสอนแบบทีม (Team teaching) โดยมีอาจารย์ผู้สอนหลากหลายคน ส่งผลให้เกิดปัญหาในด้าน “ความไม่ต่อเนื่องของการเรียนรู้” และความสับสนในเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของสุพัตรา พงษ์เพ็ง (2565) กล่าวว่า การขาดโครงสร้างการประสานงานระหว่างผู้สอนในรายวิชาที่มีหลายอาจารย์ อาจส่งผลต่อความเข้าใจของผู้เรียนและลดความต่อเนื่องในการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การจัดระบบการสื่อสารภายในทีมผู้สอนเพื่อให้การถ่ายทอดเนื้อหาเป็นไปอย่างสอดคล้อง กลมกลืน และมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์การสอน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง อีกประเด็นที่สำคัญคือ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์รายวิชา โดยนิสิตจำนวนมากสะท้อนว่ายังไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของรายวิชาอย่างชัดเจน และไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับสาขาวิชาชีพของตนได้ ส่งผลให้ทัศนคติต่อรายวิชาลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยพงศ์ และคณะ (2564) ที่พบว่า ความชัดเจนของจุดประสงค์การเรียนรู้และความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ดังนั้น ควรมีการปรับโครงสร้างรายวิชาใหม่ให้มีการสื่อสารวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงกับบริบทของแต่ละคณะวิชาอย่างเหมาะสม ในส่วนของภาระงานนิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าปริมาณงานที่ได้รับในรายวิชานี้มีมากเกินไปเมื่อเทียบกับรายวิชาอื่น ทำให้เกิดความเครียดและความเหนื่อยล้า ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของธิดารัตน์ คำภีระแปง (2563) ที่ระบุว่า ภาระงานที่ไม่สมดุลส่งผลต่อระดับความผูกพันและคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ดังนั้น การทบทวนปริมาณและลักษณะของภาระงานให้เหมาะสมกับเวลาเรียนจริง รวมถึงการออกแบบระบบการวัดผลที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง (Self-assessment) หรือการประเมินจากเพื่อนร่วมกลุ่ม (Peer assessment) อาจเป็นแนวทางที่ช่วยลดภาระและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้ ในด้านกิจกรรมการลงพื้นที่ชุมชน แม้ว่าจะเป็น

กิจกรรมที่มีคุณค่าในเชิงประสบการณ์ตรง แต่นิสิตจำนวนมากสะท้อนถึงข้อจำกัดในด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และความสอดคล้องกับสาขาวิชาชีพของตน ซึ่งทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะในกลุ่มนิสิตที่มีข้อจำกัดส่วนตัว ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของวรรณิ ศรีประเสริฐ (2566) ที่เสนอว่าการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (Case-based learning) หรือการจำลองสถานการณ์ (Simulation) อาจเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ให้ผลลัพธ์ใกล้เคียงกับการลงพื้นที่จริง และสามารถลดภาระทางทรัพยากรของนิสิตได้ในบางกรณี นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของนิสิตในกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดรับความคิดเห็นของนิสิต ซึ่งนิสิตจำนวนไม่น้อยสะท้อนว่าตนเองไม่รู้สึกว่า “เสียงของตนได้รับการรับฟัง” สถานการณ์ดังกล่าวอาจกระทบต่อความรู้สึกเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ และบรรยากาศในชั้นเรียน งานวิจัยของศิริพร ช่วยชู (2564) ระบุว่า ระบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างโปร่งใสและปลอดภัย จะช่วยเพิ่มระดับการมีส่วนร่วม (Engagement) และยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดช่องทางรับฟังความคิดเห็นของนิสิตอย่างต่อเนื่อง เช่น แบบสอบถามประเมินรายสัปดาห์ หรือกลุ่มสนทนา (Focus group) หลังจบบทเรียน จะเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันเวลาและตรงตามความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชา “เรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างสังคม” รายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยาอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการของนิสิตควบคู่ไปกับการศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาบ่งชี้ว่าการจัดการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับความหลากหลายของนิสิต ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พร้อมกับการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจนควบคู่กับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ แนวทางที่โดดเด่นและสอดคล้องกับบริบทดังกล่าวคือ การจัดการศึกษาแบบมุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ซึ่งวางแผนหลักที่การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ โดยเฉพาะทักษะด้านการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม ความสามารถในการปรับตัวต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณมาและอัจฉรา (2565) ที่เน้นย้ำว่าการออกแบบหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับผลลัพธ์ที่คาดหวังและบูรณาการประสบการณ์จริงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการศึกษาของอารีย์ ศรีสุทอง (2562) ยังสนับสนุนว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะการวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทจริงได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ การเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริงได้อย่างมีนัยสำคัญ บทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Learning Facilitator) ยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้สู่การส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้นั้น สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบสะท้อนคิด (Reflective Learning) ที่ช่วยพัฒนาทักษะการจัดการตนเองและการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อย่างมีนัยสำคัญ (สุทธิพรและคณะ, 2564) อีกทั้งยังสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง แครพซิ่งกันและกัน และกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการพลเมืองที่มีความคิดสร้างสรรค์และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของการประเมินผล แนวทางการประเมินแบบองค์รวม (Holistic Assessment) ที่ใช้เครื่องมือหลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง

การประเมินโดยเพื่อน การประเมินโดยอาจารย์ และการรับฟังเสียงสะท้อนจากชุมชน ช่วยเปิดโอกาสให้นักศึกษาเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและพัฒนาตนเองในหลายมิติ (ปาณิสรา, 2566) การประเมินลักษณะนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลของนิสิตอย่างครบถ้วนและรอบด้าน ซึ่งตอบโจทย์การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนแบบองค์รวม นอกจากนี้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Learning Design) ยังมีบทบาทสำคัญในการรองรับความหลากหลายของนิสิต ทั้งในด้านเวลา สุขภาพ และเงื่อนไขส่วนบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และกิจกรรมจำลองสถานการณ์ที่วิทยาและคณะ (2564) พบว่า สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งยังช่วยให้นักศึกษาที่มีข้อจำกัดสามารถเข้าถึงการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและบรรลุผลลัพธ์ที่คาดหวังในระดับเดียวกันกับนิสิตทั่วไป ทั้งนี้ การออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเท่าเทียมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของนิสิตทุกกลุ่ม

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชา “เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม” ที่เน้นการจัดการศึกษาแบบมุ่งผลลัพธ์ควบคู่กับการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง พร้อมกับการเสริมบทบาทอาจารย์ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก การประเมินผลแบบองค์รวม และการออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการของนิสิตและบริบทของสังคมปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยพัฒนานิสิตให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สมดุล สามารถเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกต่อสังคมและพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปองค์ความรู้

จากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา โดยผู้วิจัยนำผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยามาวิเคราะห์ร่วมกับการศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลที่ได้มาเสนอเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชา “เรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม” ประกอบด้วย การจัดการศึกษาแบบมุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education) การบูรณาการเรียนรู้ออกประสบการณ์ (Experiential Learning) การเสริมสร้างบทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Learning Facilitator) การประเมินผลแบบองค์รวม (Holistic Assessment) และการออกแบบทางเลือกในการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning Design)

การจัดการศึกษาแบบมุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE)

ออกแบบหลักสูตรโดยเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน เช่น ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อสังคม กิจกรรมต้องสอดคล้องกับผลลัพธ์ เช่น โครงการชุมชน การจำลองสถานการณ์ และการสะท้อนประสบการณ์ โดยผลลัพธ์ต้องสามารถประเมินได้อย่างเป็นรูปธรรม

การบูรณาการเรียนรู้ออกประสบการณ์ (Experiential Learning)

เปิดโอกาสให้นักศึกษาเรียนรู้จากชุมชนจริง มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และวิเคราะห์ปัญหาในสถานการณ์จริง พร้อมจัดเวทีสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์

การเสริมสร้างบทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Learning Facilitator)

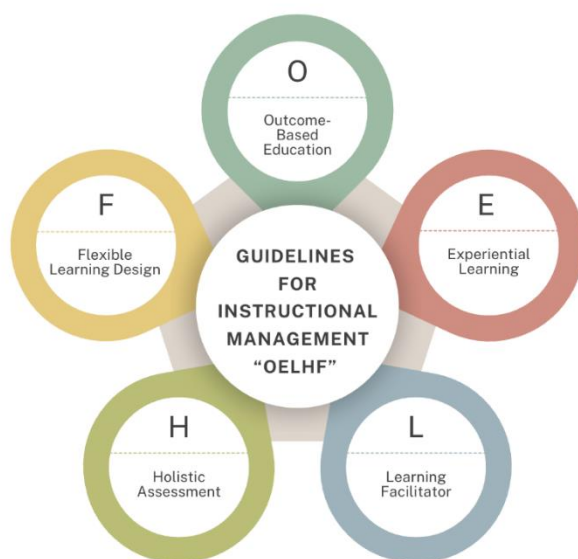
เปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้กระตุ้นการคิด การตั้งคำถาม และเปิดพื้นที่ให้นักศึกษาเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะสังคม และจิตสำนึกสาธารณะ

การประเมินผลแบบองค์รวม (Holistic Assessment)

ประเมินทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ โดยใช้วิธีที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน เพื่อน อาจารย์ประเมิน และการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน เพื่อให้บัณฑิตได้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดและพัฒนาตนเองรอบด้าน

การออกแบบทางเลือกในการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning Design)

ออกแบบทางเลือกในการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อรองรับความหลากหลายของผู้เรียน เช่น กรณีศึกษา การจำลองสถานการณ์ และการเรียนออนไลน์ โดยยังรักษาคุณภาพเนื้อหาและกิจกรรมให้สามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างเท่าเทียม

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของรายวิชาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสามารถเชื่อมโยงกับศาสตร์ทางวิชาชีพของนิสิตได้อย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับบริบทของนิสิต และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้รายวิชาเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างสังคมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

2. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนิสิตในการเสนอความคิดเห็นและพัฒนารายวิชาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับความต้องการและประสบการณ์ของนิสิต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีกำหนดนโยบายที่สนับสนุนการจัดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE) อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพของนิสิตให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะ และเจตคติให้บรรลุผลลัพธ์ตามที่กำหนด

2. ควรพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบบองค์รวม ที่ครอบคลุมทั้งมิติของอาจารย์ นิสิต และชุมชน เพื่อให้การวัดและประเมินผลสะท้อนคุณภาพการเรียนรู้ของนิสิตได้อย่างรอบด้าน

References

- Aree, S. (2019). *Experiential learning to enhance academic achievement and analytical skills. Journal of Education*, 15(3), 45–59.
- Beaumont, C. (2012). *The development of graduate competencies for the 21st century. Higher Education Journal*, 30(2), 25–35.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom* (ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1). George Washington University.
<https://eric.ed.gov/?id=ED336049>
- Chaisuch, S. (2021). *Student participation in curriculum design: A case study in a public university. Journal of Community Development Research*, 34(3), 65–80.
- Chalathida, T., & team. (2021). *Integrated teaching and learning management in general education courses to enhance new generation graduates' competencies* [Research report]. Office of the Permanent Secretary, Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (In Thai)
- Chulalongkorn University. (2018). *Guidelines for teaching general education courses to develop future skills*. Office of General Education Administration.
- Kamphirapang, T. (2020). *Factors affecting stress among university students. Journal of Research and Development Nakhon Pathom Rajabhat University*, 15(1), 112–123.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.
- Nattapong, P., & Atchara, S. (2023). *Guidelines for learning management of general education for promoting global citizenship characteristics of undergraduate students in Thai higher educational institutions. MCU Social Science Review Journal*, 12(2), 119–132.
- Office of the Education Council. (2017). *A trend analysis report on the future of Thai higher education*. Office of the Education Council.
- Office of the Higher Education Commission. (2009). *Thailand Qualifications Framework for Higher Education (TQF)*. Ministry of Education, Thailand.
- Panisara. (2023). *Holistic assessment for developing knowledge, skills, and personal attributes of students. Journal of Educational Assessment*, 10(1), 12–28.
- Piyapong, R., et al. (2021). *Developing a learning model to enhance understanding in general education courses. Chiang Mai University Journal of Education*, 28(2), 45–59.
- Pongnil, M. (2018). *The integration of teaching and learning activities in higher education* [Research report]. (In Thai).
- Pongpheng, S. (2022). *Effects of team teaching on undergraduate students' learning outcomes. Journal of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University*, 56(1), 23–39.
- Pulgar, J., Verdin, D., & Adams, R. S. (2019). *Collaborative learning in engineering education: How students approach ill-structured problems. European Journal of Engineering Education*, 44(6), 841–857. <https://doi.org/10.1080/03043797.2018.1549748>

- Spady, W. G. (1994). *Outcome-based education: Critical issues and answers*. American Association of School Administrators.
- Sriprasert, W. (2023). *Designing learning through case-based and simulation-based approaches to enhance life skills in general education courses*. *Journal of Educational Technology*, 41(2), 98–113.
- Supatthana, & Atchara. (2022). *Curriculum design linking outcomes and integration of real experiences to enhance learner competencies*. *Journal of Educational Research*, 20(2), 99–115.
- Sutthiporn, et al. (2021). *Promoting reflective learning to develop self-management skills and critical thinking*. *Journal of Reflective Learning*, 8(4), 33–47.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.
- University of Phayao. (2022). *Revised General Education Curriculum B.E. 2565 (2022)*. School of General Education, University of Phayao.
- Warattaya, et al. (2021). *Development of online learning at University of Phayao: Effects on efficiency and student satisfaction*. *Journal of Educational Technology*, 12(1), 78–92.